

DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ

ACORD

GOV/242/2009, de 22 de desembre, pel qual es declara com a festa patrimonial d'interès nacional la Festa Major de l'Arboç i com a elements festius patrimonials d'interès nacional diferents actes o expressions d'aquesta festa.

Atès l'article 14.1 del Decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya, que disposa que el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació ha d'iniciar d'ofici la declaració de les festes i dels elements festius patrimonials o tradicionals d'interès nacional, a proposta de la Direcció del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana;

Atesa la Resolució del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, de 27 de juliol de 2009, per la qual s'incoa expedient per a la declaració com festa patrimonial d'interès nacional de la Festa Major de l'Arboç i com a elements festius patrimonials d'interès nacional de diferents actes o expressions de dita festa;

Atès que el Consell de la Cultura Popular i Tradicional va emetre informe favorable sobre l'expedient de declaració el 8 de juliol de 2009;

Vistes les al·legacions presentades per les persones interessades, les quals han estat favorables a la classificació;

D'acord amb l'article 6 de la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional catalana i de l'associacionisme cultural i l'article 15 del Decret del patrimoni festiu de Catalunya;

A proposta del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, el Govern adopta el següent

ACORD:

—1 Declarar festa patrimonial d'interès nacional la Festa Major de l'Arboç i definir-ne les característiques de la festa, que consten a l'annex.

—2 Declarar elements festius patrimonials d'interès nacional el ball de diables i carretillada, el ball de bastons, els gegants i l'exhibició casteller, amb les seves particularitats i músiques i definir les característiques d'aquests elements, que consten a l'annex.

—3 Publicar íntegrament aquest Acord al DOGC, de conformitat amb el que preveu l'article 15.2 del Decret 389/2006, de 17 d'octubre, del patrimoni festiu de Catalunya, i notificar-lo a les persones o entitats responsables de l'organització de la festa o dels elements, a l'ajuntament i al consell comarcal corresponents.

—4 Inscriure la festa i els elements al Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya.

—5 Contra aquest Acord, que exhauereix la via administrativa, es pot interposar recurs potestatiu de reposició davant el Govern de la Generalitat de Catalunya en el termini d'un mes, o bé, recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en el termini de dos mesos, a comptar, en tots dos casos, des de la publicació al DOGC o des de la corresponent notificació.

Barcelona, 22 de desembre de 2009

LAIA BONET RULL
Secretària del Govern

ANNEX

Característiques de la festa i dels elements festius

—1 *Festa*

La Festa Major de l'Arboç es celebra el quart diumenge d'agost, en honor a Sant

Julià i els Sants Màrtirs. La primera referència escrita que es conserva és el programa de la Festa Major de 1876.

L'estructura bàsica de la festa de la Festa Major de l'Arboç s'ha mantingut invariable al llarg de més de cent anys i segueix el model de les Festes Majors del Penedès-Camp de Tarragona, amb el seguici popular com a eix central de la festa. El seguici festiu té la composició següent: ball de diables, drac Badalot, ball de diables infantil, gegants, gegantons, nans i capgrossos, ball de bastons, Garot, ball de cercolets, ball de gitanes, ball de pastorets i la colla castellerà Minyons de l'Arboç, cada un amb el seu grup instrumental acompanyant.

Dissabte i diumenge es celebren cercaviles amb acompanyament d'autoritats i exhibició dels diferents grups folklòrics. Tanmateix, el dia principal de la festa és el diumenge, en que tenen lloc les matinades, l'exhibició castellerà i la cercavila que encapçala la processó de Sant Julià, així com el recitat dels versots i els parlaments del ball de diables i, sobretot, l'execució de la tradicional encesa conjunta del ball de diables anomenada la carretillada.

—2 Elements festius

a) El ball de diables i la carretillada.

El ball de diables de l'Arboç, colla formada només per homes, manté uns personatges concrets, cada un amb el seu vestuari i estri corresponents, amb una estructura jeràrquica precisa, una manera d'evolucionar pels carrers o coreografia itinerant molt marcada i un punt de dansa que els caracteritza, un toc de timbals identificatiu que s'ha mantingut inalterable amb el pas dels anys i un ball parlat, que inclou també els versots satírics que es renoven anualment. La primera cita documental de què es disposa sobre el Ball és de 1846, i el document més antic sobre els parlaments és una transcripció feta l'any 1907 per Joan Tarafa i Gumà a partir de fonts orals. El text que es recita actualment és una revisió dels textos anteriors feta l'any 2000 per membres del ball de diables de l'Arboç.

Per la Festa Major el ball de diables participa a tots els seguicis d'acompanyament de les autoritats, com també a la cercavila del dissabte, la processó del diumenge i les exhibicions folklòriques, conjuntament amb els altres balls i entremesos populars. Just abans de la jornada castellerà, el ball de diables fa una entrada a la plaça i es reciten els versots satírics. Durant aquesta actuació els tambors del diables no paren de tocar. Al final de la jornada té lloc la representació dels parlaments o Acte sacramental i en acabar té lloc la carretillada.

Els personatges que constitueixen el ball de diables són els següents:

Setze diables, anomenats borrons a l'Arboç, que porten maça de fusta.

Llucifer, cabdill dels diables, és el personatge principal del ball. Amb l'encesa del seu ceptrot es dona per acabada una actuació, o una part d'ella, com si fos una traca final. A les cercaviles pot anar acompanyat de Sant Miquel i de l'àngel.

Diabessa, sempre representada per un home, fa el paper de companya de Llucifer. Pot actuar també en llocs destacats i enceses de lluïment, tal com ho fa Llucifer.

Abanderat, personatge incorporat els anys setanta del segle XX. Porta maça amb bandera.

Arcàngel Sant Miquel, sempre interpretat per un nen, és el personatge que representa les forces celestials. Pren especial rellevància a la representació del ball parlat.

L'Àngel, acompanya l'Arcàngel Sant Miquel i també és interpretat per un nen. Actualment només surt a l'Acte sacramental.

Timbalers, n'hi ha quatre, són els responsables de la part musical del ball que consisteix en un ritme realitzat amb grans timbals.

Saquers, són els diables que transporten i subministren la pirotècnia i tot el necessari per a la cercavila. N'hi ha entre quatre i sis.

Calador, és el diable encarregat d'encendre la pirotècnia que porten els altres diables. Sempre n'hi ha un excepte a la carretillada, que n'hi ha dos.

Les coreografies del Ball de Diables de l'Arboç són diverses: formació de cercavila, punt de dansa o punt de galop, pont o encesa conjunta, l'Elsa, i la Carretillada.

L'Elsa és la figura coreogràfica dins del ball parlat o auto sacramental on la diablessa crema l'esquena dels diables per haver perdut la batalla contra el cel.

La carretillada és l'actuació més destacada i representativa del ball de diables de l'Arboç, i constitueix el punt culminant de la Festa Major. Té lloc el diumenge de la festa major al vespre, quan després dels parlaments o l'Acte sacramental, i l'esceñificació de la lluita entre el bé i el mal, les tropes infernals, derrotades, propicien una revolució a l'Infern representada per la carretillada. Els diables dansen prop de mitja hora en cercle, al ritme dels timbals i amb la carretilla encesa. Llucifer, la Diablessa i esporàdicament algun altre personatge encenen al mig del cercle. El foc i els elements pirotècnics dels diables produeixen un espectacle de gran intensitat. Els diables no deixen de ballar al llarg de tota l'estona sota les espurnes i els timbalers no paren de tocar en cap moment. El públic participa en la carretillada cridant i aplaudint la tasca dels diables.

També formen part de l'entitat Ball de Diables de l'Arboç el Drac Badalot, monstre de cinc caps, i els diables Infantils que té els mateixos components amb els seus estris, coreografia i repic de timbals que el del Ball de Diables adult, mentre que la pirotècnia està adaptada als infants.

b) El ball de bastons.

La dada documental més antiga sobre l'existència del ball de bastons a l'Arboç és del 22 de gener de 1770. La presència del ball de bastons en la Festa Major de l'Arboç és habitual des de 1901 fins a la Guerra Civil. Reprès el 1947, es produeix una segona interrupció del ball de bastons entre el 1961 i el 1968. L'any 1982 s'amplia la presència de bastons amb la creació d'un grup de noies bastoneres, el 1983 un grup d'infants d'entre 7 i 9 anys, el 1989 un grup de nenes i el 1993 es forma un grup de nens i nenes a partir de 3 a 6 anys.

El vestuari de les colles adopta la línia de roba més antiga que es conserva en fotos i per transmissió oral.

El ball de bastons de l'Arboç té un patrimoni de melodies que s'han transmès per tradició oral i d'altres han estat composades per autors actuals. Del domini popular hi ha els títols següents: El ram-ram, El sota-cama, La creu, La corrida, La processó, La roda i El xotis de l'Arboç. Composats per Jaume Vidal i Vidal "Carboner" hi ha: El rotllet, La rossana, El Rossend i El súper Rossend (aplega dues coreografies però amb la mateixa música), El rib-rob, La rotllana, La clota, La petita Xènia i Glossa musical al 9 de juny de 1808. De Vicenç Lara i Bujaldon hi ha el Vicentet, i del grup "Skatacrak" el ball amb el mateix nom: l'Skatacrak.

c) Els Gegants.

La primera notícia escrita sobre la presència de gegants a l'Arboç és de l'any 1770, mentre que la parella de gegants actuals, la Llúcia i en Chabran, es van estrenar l'any 1827. La geganta simbolitza la figura d'una comtessa barcelonina i el gegant rep el nom del general francès que comandava les tropes de Napoleó durant la Guerra del francès l'any 1808, el qual va arrasar i incendiar la vila el 9 i 10 de juny. Aquests gegants originals van ser substituïts l'any 1984 per unes rèpliques exactes construïdes per Xavier Jansana.

d) L'exhibició casteller.

A l'actuació casteller de la festa major de l'Arboç, que ja es troba documentada en el programa de la festa major de l'any 1876, hi participen tradicionalment les colles punteres del món casteller.

La colla casteller Minyons de l'Arboç es va crear l'any 1958 com a reflex de l'antiga tradició casteller comuna a les comarques del Penedès i Camp de Tarragona i participa anualment a l'actuació de festa major, excepte entre 1985 i 2001.

(09.350.008)

